

УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА - ГАРАНЦИЯ ЗА СИГУРНОСТТА И ПРОСПЕРИТЕТА НА МАЛКИТЕ ФИРМИ

● *Все по-силна е необходимостта от специализиран застрахователен пазар, подпомагащ и регулиращ риск мениджмънта*

**ДОЦ. Д-Р ИВАНКА БОНЕВА,
СПЕЦИАЛНО ЗА В. „ЗАСТРАХОВАТЕЛ ПРЕС“**

В края на миналата година Европейската комисия по национални програми за реформа, растеж и заетост публикува оценките и препоръките по изпълнението на Националната ни програма за реформа (от м. март 2007 г.). Наред с положителните отзиви са посочени и редица слабости, предизвикателства и най-вече рискове относно бизнес средата; ограниченото участие на частния сектор в научни изследвания и развойна дейност; ниската производителност; недостигът на конкурентоспособност; недостига на висококвалифицирана работна сила и пр. С други думи, българският бизнес и преди всичко малките и средните предприятия (МСП) са изправени пред редица рискове, които застрашават устойчивото им развитие и стабилност. Или МСП се нуждаят от предприемане на сериозни мерки за справяне с настоящите и бъдещи рискове. По официални данни МСП са 95% от българските фирми. В тази насока особено полезна е науката Управление на риска. Тя предоставя знания за своевременно разкриване и идентифициране на рискове с цел тяхното анализиране, оценка и третиране като основа за адекватни действия.

Следователно знанията за управлението на риска и тяхното прилагане в практиката съдействат за поддържане на относително безрискова среда за функциониране на МСП, рационализиране на взаимоотношенията им с партньори, доставчици, клиенти и със застрахователи. Освен това, все по-голяма е нуждата от специализиран застрахователен пазар, подпомагащ и регулиращ риск мениджмънта. Това се налага и от обективния факт, че именно малкият и средният бизнес както сега, така и в бъдеще очертават основния профил, присъщ на европейската икономика на знанието в контекста на новата редакция на Лисабонската стратегия. Казаното с пълна сила се отнася и за българската икономика, за преобладаващите в нея малки и средни предприятия.

В няколко поредни броя ще разгледаме по-важните проблеми на риска и неговото управление, подпомагащи дейността на МСП, както и възможностите за партньорство със застрахователните компании. Освен това те са адаптирани за дистанционно обучение по риск мениджмънт на собственици на МСП, мениджъри и служители.

РИСКЪТ, ИЗВЕСТНОСТТА И НЕИЗВЕСТНОСТТА

Безспорен факт е, че в малкия и средния бизнес постоянно възникват най-различни рискове, срещу част от които се предприемат ефикасни действия за тяхното неутрализиране, ограничаване или поемане. Вероятността да се случат рисковете и съответните последици са в зависимост от техния източник и вид. Знанието за тях са основа на процеса по управление на риска, който се състои от серия етапи/стъпки за своевременно и ефикасни реакции (виж фигурата).

Освен знанията, е полезен и натрупаният опит за установяване, вярно ориентиране и прогнозиране на риска. За предприемане на адекватни действия относно целенасоченото му последователно и постоянно управление в съответствие със спецификата на бизнес средата.

Някои рискове създават реална опасност от загуба, други - възможност за печалба. Част от тях оказват незначително влияние. Други - по-съществено, но пък са достатъчно опознати и сравнително лесно управляеми, трети представляват реална и голяма опасност, често пъти предизвикваща фалит. Четвърта група рискове са с изключително мащабни негативни последи-

ци, но с минимална вероятност да се случат и т. н. От друга страна,

НЯКОИ РИСКОВЕ НЕ ПОДЛЕЖАТ НА УПРАВЛЕНИЕ

Причината е, че произхождат от външни източници, които са извън човешките възможности за опознаване, намеса, предотвратяване и пр. Или тези рискове са неизвестни, непредвидими и извън контрола и желанията на субективния фактор. Те формират неопределеността, която в повечето случаи е постоянна, подсилвана от редица динамични фактори, влияещи върху бизнес средата. Но повечето рискове са познати, известни. Те съпътстват предприемаческата дейност и могат да са следствие от небрежност, пропуски, грешки, недостатъчен контрол върху производството, технологичния режим, качеството, безопасността на работното място, транспортването, съхраняването на продукция, неизпълнението на клаузи по сключени договори за сделки по покупко-продажби и пр. Тези, както и редица други известни рискове са предвидими и подлежат на управление. Колкото по-добре са проучени, толкова по-ефикасни са управленските решения спрямо тяхното ограничаване, неутрализиране или поемане.

Доц. д-р Иванка Бонева е преподавател по „Икономика“, „Финанси“ и „Управление на корпоративния риск“ във Факултета по стопанско управление при Лесотехническият университет. Автор е на учебници по макроикономика, микроикономика и управление на корпоративния риск, на книги, между които „Икономика на прехода“, „Икономиката на България през 90-те години“, „Новата икономика/Икономика на знанието“ и на множество студии, статии и научни доклади, публикувани в специализирани български и чуждестранни издания.

Или необходими са рационални решения за действия, които в най-голяма степен съответстват на:

- средата, в която функционира МСП;
- резултатите от предварителни проучвания, идентификации, анализи и оценки на риска;
- ефективността на системата за контрол върху рис-

резки промени, предизвикани от технологичния прогрес и изоставане от присъщите му тенденции на развитие;

□ непредвидими природни бедствия или мащабни производствени аварии;

□ внезапни промени във вътрешната политическа и/или икономическа система, както и в международната

димост? Независимо от големите трудности, неизвестността, респ. неопределеността подлежи на ограничаване чрез:

□ знания и опит, натрупани от предишни рискови ситуации;

□ наблюдения, анализи и прогнози;

□ компютърни програми за симулативно моделиране на „поведението“ на бизнеса в рискова среда и влияещите ѝ фактори;

□ редовен обмен на информация, чиито източници са отрасловите министерства и агенции, браншовите асоциации, застрахователните компании и др.;

□ стриктно спазвани правни принципи и норми за безопасна работна среда, опазване на природата, лоялна конкуренция и мн. др.

За неизвестността/неопределеността, ограничаване на управлението на риска, са важни следните характеристики:

□ в една или друга степен тя съпътства всяка дейност;

□ предизвиква промени в предварително планирани резултати - междинни и крайни;

□ право пропорционална е на мащаба и разнообразието на осъществяваните дейности, респ. на рисковете и техните последици;

□ значително по-висока е за начинаещи организации, за тези, които навлизат в новосъздаващи се сектори/отрасли или пък, които предлагат качествено нови продукти и услуги, чието търсене е неизвестно;

□ присъща е и на двете функциониращи подсистеми в МСП - управляваща и управлявана.

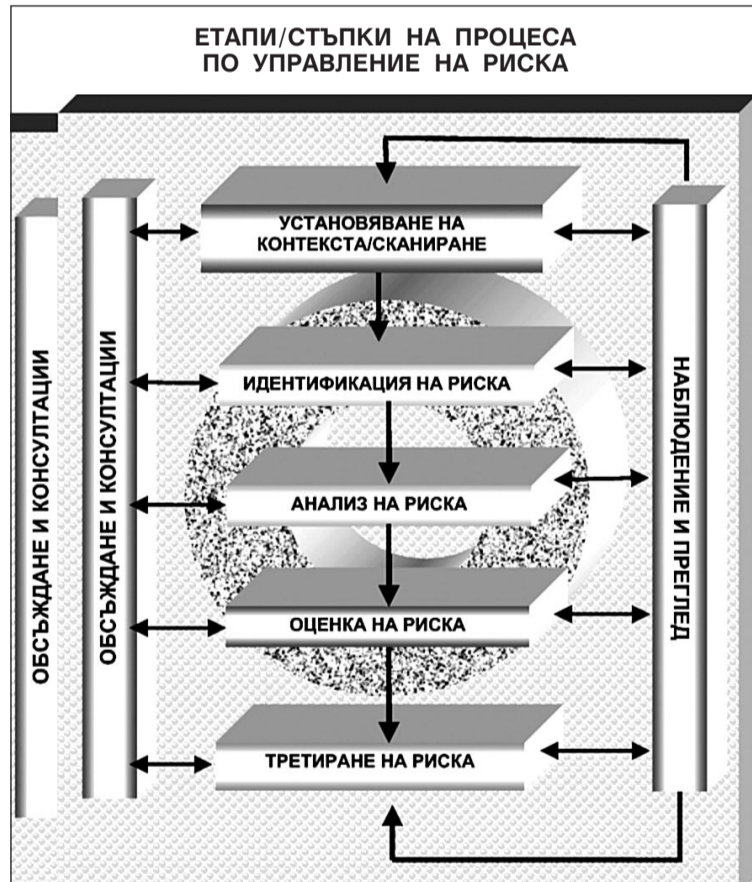
Следователно неизвестността, а оттам и неопределеността са

НЕИЗБЕЖЕН СПЪТНИК

на малкия и средния бизнес, чиято основна задача е да я ограничаване. Дори когато това се постига, е налице друга неизвестност и нови предизвикателства.

Очевиден факт е, че МСП функционира в извънредно динамична и сложна среда с известни и неизвестни рискове. Основна задача спрямо първата група рискове е да подлежат на управление въз основа на натрупани знания и опит с оглед тяхното ограничаване или избягване.

Значително по-трудна е задачата за трансформиране на неизвестността в известност с цел непознатите рискове да се разкрият до степен на определеност, като основа за относително безрискова среда и предпоставка за ефективен мениджмънт. Без, разбира се, да се счита, че във времето неизвестността е абсолютна преодолима и окончателно решима. Въпреки това и поради това риск мениджмънтът е актуален проблем, решаван чрез Общата концепция за управление на риска.

ка и/или последиците от настъпването му.

В повечето случаи управлението на риска се осъществява в границите между известността и неизвестността.

Известността се постига чрез наблюдения и сканиране на средата, идентификация, анализ, оценка и третиране на риска с цел негово ограничение или избягване. Обратно е при неизвестността, която предполага неопределеност, невъзможност за намеса, респ. неуправляемост на риска. С други думи, липсва информация относно влиянието на:

- неизвестни външни и вътрешни фактори;
- нови, непознати конкуренти, чието поведение първоначално е непредсказуемо;

финансово-стопанска конюнктура.

Общо взето, неизвестността е постоянен спътник на малкия и средния бизнес. Тя е източник на непредвидими събития, чието настъпване предизвиква хаос, дезориентация, невъзможност за адекватни реакции. Колкото по-значима е неизвестността, толкова по-големи са

НЕПРЕДВИДИМИТЕ ОПАСНОСТИ

За нейното ограничаване са нужни големи усилия, знания, опит и умения в търсене на верни отговори на редица въпроси, между които най-важните са: Как да се избегне или ограничи неизвестността? Как да се подходи при неизвестност? Как тя да се сведе до известност, респ. определеност/предви-

* Заглавията са на редакцията.